

О.М. Миколенко

к.ю.н., доц.

ОБМЕЖЕННЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ОСОБИСТОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Сьогодні у кримінальних провадженнях при застосуванні запобіжних заходів найбільший відсоток припадає саме на обрання особистого зобов'язання, порядок застосування якого закріплено у положеннях ст. 179 КПК України [1]. Впровадження цього запобіжного заходу є новою чинного КПК України, але деякі схожі моменти є з підпискою про невиїзд, що була передбачена КПК України 1960 р., що призводить до ототожнення зазначених заходів.

Вважаємо що таке ототожнення не є вірним, проаналізуємо чому. На момент дії КПК України 1960 р. Є.Г. Коваленко та В.Т. Маляренко зазначали, що підписка про невиїзд полягає у відібранні від підозрюваного письмового зобов'язання не відлучатися з місця постійного проживання або з місця тимчасового перебування без дозволу особи, яка провадить дізнання, слідчого або судді (суду). У такому випадку особа в примусовому порядку втрачала на певний час вільну свободу пересування. При цьому, свобода переміщення в межах даного населеного пункту не обмежувалась. Ніяких інших обмежень для осіб, що дали підписку про невиїзд, законом не було встановлено [2, с. 458]. Сьогодні відповідно до положень ч. 1 ст. 179 чинного КПК України особисте зобов'язання як запобіжний захід, полягає не тільки у обмеженні свободи пересування, а й в покладенні слідчим суддею, судом на підозрюваного зобов'язання виконувати процесуальні обов'язки, які передбачені ч. 5 ст. 194 КПК України.

Більше всього вказані процесуальні обов'язки підозрюваного, обвинуваченого стосуються обмеження права на свободу пересування та вільного вибору місця проживання чи перебування і права вільно залишати територію України, передбаченого положенням ст. 33 Конституції України [3]. Цей вид запобіжного заходу обирається у випадках, коли обставини вчиненого кримінального правопорушення свідчать про те, що мета застосування запобіжного заходу може бути досягнута при тимчасовому обмеженні права підозрюваного, обвинуваченого відлучатися з місця його постійного проживання або тимчасового перебування.

Крім того, відповідно до положень ч. 5 ст. 194 КПК України під час розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу, у тому числі й особистого зобов'язання, на підозрюваного, обвинуваченого може бути покладено додаткове зобов'язання виконувати один або кілька обов'язків, необхідність покладення яких було доведено саме прокурором. Так, одним із

таких процесуальних обов'язків є прибуття підозрюваного, обвинуваченого до визначеної службової особи зі встановленою періодичністю. Також підозрюваний, обвинувачений зобов'язаний прибути за викликом слідчого, прокурора у зв'язку з реалізацією завдань кримінального провадження, наприклад, для проведення слідчих (розшукових) дій. За відсутності поважних причин неявки до вказаних посадових осіб на підозрюваного, обвинуваченого накладається грошове стягнення.

В ухвалі слідчого судді, суду може бути закріплено заборону залишати постійне місце свого мешкання в конкретний проміжок часу, не виїжджати за межі міста чи області без дозволу слідчого, прокурора, слідчого судді, суду. Також на особу може бути покладено обов'язок утримуватися від спілкування з будь-якою особою, визначеною слідчим суддею, судом, або спілкуватися з нею із дотриманням умов, визначених слідчим суддею, судом.

Аналогічні процесуальні обмеження та обов'язки стосуються й заборони відвідувати місця, визначені слідчим, прокурором. Такі місця слідчий, прокурор, а потім і суддя, суд у своїй ухвалі повинен мотивувати і конкретизувати. Такими місцями можуть бути: місце злочину; місце, що може спонукати до злочинних дій; місце проживання або перебування потерпілого, свідка іншого підозрюваного чи обвинуваченого. Зокрема, у практиці є випадки, коли ухвалою слідчого судді, суду забороняється підозрюваному, обвинуваченому відвідувати місця масового відпочинку громадян чи місця, де здійснюється продаж алкогольних напоїв на розлив [4, с. 97].

На підозрюваного, обвинуваченого, що мають алкогольну або наркотичну залежність, може бути покладено обов'язок пройти курс лікування від наркотичної або алкогольної залежності. Подібне стосується й обов'язку щодо пошуку роботи або навчання, на що підозрюваний, обвинувачений повинен докласти зусиль.

Таким чином, при застосуванні особистого зобов'язання (на відміну від підписки про невиїзд), слідчі судді покладають на підозрюваних одне з зобов'язань, передбачених законом, найпоширенішими з яких є прибуття до слідчого за першою вимогою, не відлучатися із населеного пункту, в якому підозрюваний зареєстрований, без дозволу слідчого, прокурора або суду, а також повідомляти слідчого, прокурора чи суд про зміну свого місця проживання та місця роботи.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України № 4651-VI від 13.04.2012 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.

2. Коваленко Є.Г. Кримінальний процес України : підручник / Є.Г. Коваленко, В.Т. Малярєнко. – 2-е вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 712 с.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Осадча О.С. Процесуальна діяльність прокурора при застосуванні особистого зобов'язання у кримінальному провадженні / О.С. Осадча // Європейські перспективи. – 2015. – № 1. – С. 94-99.